

"Madem acz, Zâta ârız olamaz. Bilbedâhe, o Zâtın lâzımı olan kudrete tahallül edemez. Madem acz, kudretin içine giremez. Bilbedâhe, o kudret-i zâtiyede merâtip olamaz..." Kudret-i zâtiyede merâtip olamamasını açıklar mısınız?

"Madem acz, Zâta ârız olamaz. Bilbedâhe, o Zâtın lâzımı olan kudrete tahallül edemez. Madem acz, kudretin içine giremez. Bilbedâhe, o kudret-i zâtiyede merâtip olamaz. Çünkü, her şeyin vücut merâtibi, o şeyin zıtlarının tedahülü iledir. Hararetteki merâtip, burûdetin tahallülü iledir. Hüsündeki derecat, kubhun tedahülü iledir. Ve hâkezâ, kıyas et."(1)

Önceki sorularda, özellikle **"En büyük ve en küçük şeyler Ona nisbeten birdirler."** ve **"İşte, kudret-i İlâhiye zâtiyedir. Öyle ise acz tahallül edemez."** cümleleri hakkında yapılan açıklamalarda bu soruya da cevap verilmiş oldu. Bir sonraki cümlede, mertebelerin olmayışı **"...her şeyin vücut merâtibi, o şeyin zıtlarının tedahülü iledir."** cümlesiyle izah edilmiş oluyor.

Zâtî kudret ancak Allah'ın ezelî kudretidir ve onda meratib olmaz. Yani zerreyi yaratmasıyla güneşi yaratması arasında bir zorluk veya kolaylık mertebesi söz konusu değildir. Her ikisini de aynı kolaylıkla yaratır.

Mahluk kudretlerinde ise mertebeler söz konusudur. Çünkü mahluk kudreti zatî değildir, Allah'ın yaratmasıyla meydana gelmiştir, bir başlangıcı ve sonu vardır.

Bir şeyi yapmak için faraza yüz birim, diğer bir şey için iki yüz birim, daha başkası için bin birim kuvvet harcamamız gerekiyorsa, burada mertebeler ortaya çıkar. Birinciye daha az, ikinciye ondan daha fazla, üçüncüye ise en fazla kuvveti harcarız. Cenâb-ı Hakk'ın icraatında böyle bir şey söz konusu olmaz. Zira, kudret zâtî ve nihayetsiz olduğundan her şeyin yaratılması **"kün"** emriyle, yani İlâhî iradenin o işin yapılmasına yönelmesiyle hemen gerçekleşir. Bu emrin verilmesinde azla çoğun, küçükle büyüğün farkı yoktur. Olsaydı mertebe ortaya çıkardı; birinciler daha kolay ikinciler daha zor yaratılırdı.

Matematikte bir sonsuz kavramı vardır. Bu kavram izah edilirken sonsuzdan hangi sayıyı çıkarsanız geriye yine sonsuz kalır denir; sonsuzdan on da çıkarsanız, on milyon da çıkarsanız geriye sonsuz kalır. Aslına bakarsanız bu ifade yanlıştır, ama konunun anlaşılması için bu yanlış bilerek işlenir. Yanlıştır, çünkü sonsuzdan bir şey çıkmaz. Çıksaydı sonsuz olmazdı ve onda da mertebeler olurdu, küçük bir rakam çıkarılınca sonsuzda az bir eksilme olurdu, büyük bir sayı çıkarılınca eksilme daha fazla olurdu.

İşte "**Allah'ın kudreti sonsuzdur.**" dediğimizde de şunu söylemiş oluyoruz: Allah'ın kudretinde eksilme olmaz. Ne kadar varlık yaratsa, o kudret yine aynıdır, hiçbir değişikliğe uğramaz. Bu ise kudretin icraatında mertebelerin olmaması demektir. Yani küçük şeylerin yaratılmasında az kudret, büyük şeylerde çok kudret harcanıyor değildir. Zira, kudrette harcama olsaydı eksilme de olurdu. Ne kadar şey yaratılırsa yaratılsın kudret aynı kudrettir. Onda mertebelerin bulunmaması bu hakikati ders vermektedir.

(1) bk. [Sözler, Yirmi Dokuzuncu Söz.](#)